

Izbori za Europski parlament 2019.: fragmentacija političke scene u Europskoj uniji i Hrvatskoj uz izostanak uspjeha euroskeptika

Tirena Leinert Novosel, mag. pol. i doc. dr. sc. Kristijan Kotarski

UVOD

Izbori za Europski parlament (EP) najveći su transnacionalni izbori i ove godine održali su se od 23. do 26. svibnja. Njihov će ishod u velikoj mjeri odrediti smjer u kojem će se razvijati EU. Ipak, politički izbori na nacionalnoj razini još uvijek imaju prvenstvo u većini država članica nad izborima na europskoj razini. Brzina i intenzitet integracijskih procesa bit će dominantno određeni ishodom nacionalnih izbora tijekom 2019. i 2020. godine, koji će utjecati na eventualno preslagivanje političkih snaga u Europskom vijeću.

Analizirajući preliminarne rezultate izbora za EP, vidljivo je da su pro-EU snage sačuvale uporište i da je izostao veliki uspjeh euroskeptičnih stranaka. Ipak, sastav Parlamenta bit će fragmentiran zbog preraspodjele mandata od Europske pučke stranke i Socijalista&Demokrata prema Zelenima i ALDE-u. Također, prisutna je izražena podjela i unutar tabora euroskeptika na „tvrde“ i „meke“ euroskeptike. Ovakva konstelacija političkih snaga mogla bi djelovati otežavajuće i usporavajuće na donošenje odluka (posebice na brzinu sklapanja trgovinskih sporazuma s drugim državama, strukturu višegodišnje finansijske perspektive i godišnje proračune EU).

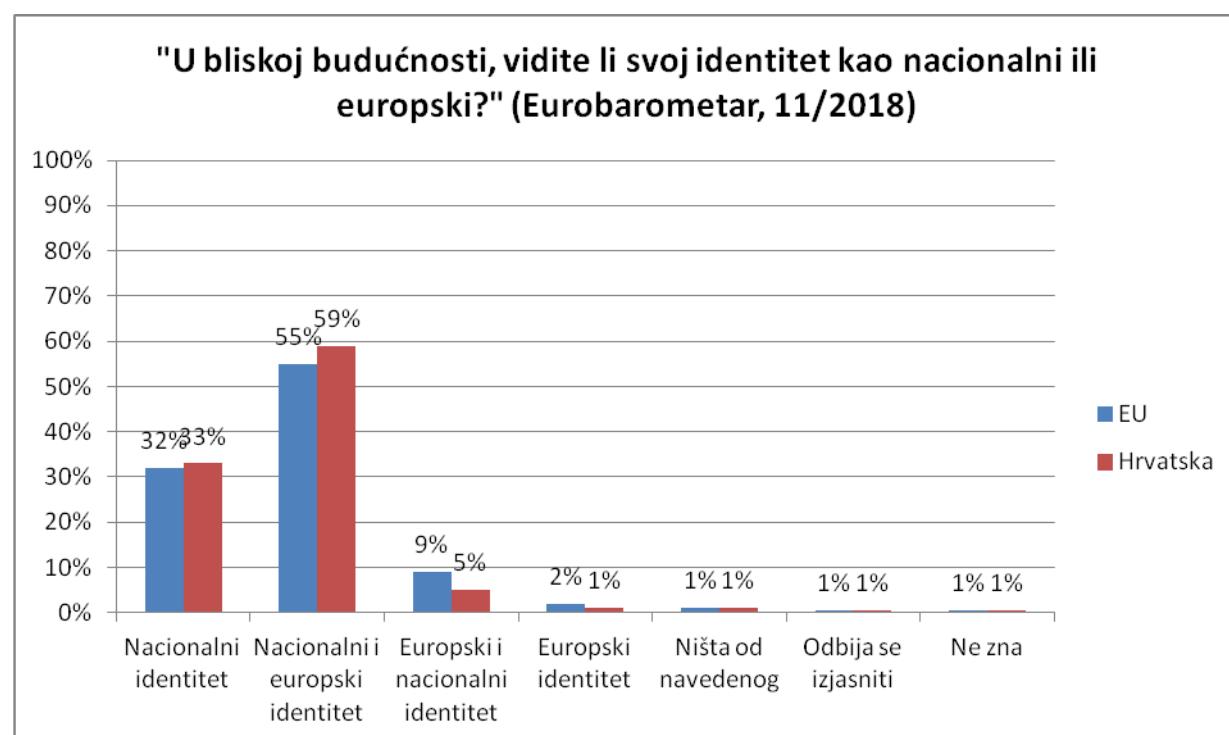
U zadnjih nekoliko desetljeća izlaznost na ove izbore bila je sve niža. Ukupna izlaznost na izborima za EP 1979. iznosila je 62%, a na pretposljednjim, 2014. godine, ona je bila tek 42,6%. Međutim, ove godine po prvi puta je preokrenut trend s izlaznošću većom od 50% na razini EU. Hrvatski birači pokazali su također nešto veću izlaznost u odnosu na 2014. godinu i ona iznosi 29,86%. Ipak, u relativnom smislu, nižu izlaznost 2019. godine bilježe jedino Česka, Slovenija i Slovačka. Sličan redoslijed zabilježen je i 2014. godine, kada je 25,4% hrvatskih birača izašlo na izbore. Slaba izlaznost hrvatskih birača na izbore za EP može se tumačiti kao posljedica: procjene da EU nema toliku važnost u njihovim životima, slabe

informiranosti o funkcioniranju institucija EU i raširene političke apatije usred činjenice da više od 2/3 birača drži kako Hrvatska ide u krivom smjeru u uvjetima kada njihov glas nije bitan.

Brojni hrvatski političari u svojim predizbornim kampanjama za EU izbore 2019. pozivali su birače da izđu na izbore u što većem broju i podrže njihove programe. No, postavlja se pitanje nude li hrvatski političari uistinu ono što interesira i motivira građane na participaciju, ili je i dalje prisutan jaz između tema i diskusija oko kojih se angažiraju obje strane? Osim toga, nameće se pitanje kako građani percipiraju Uniju i hrvatsko članstvo u njoj. Ova kratka analiza odgovorit će na ta pitanja i pokušati dati odgovor na pitanje kako će rezultati u Hrvatskoj utjecati na političku ravnotežu u EP-u.

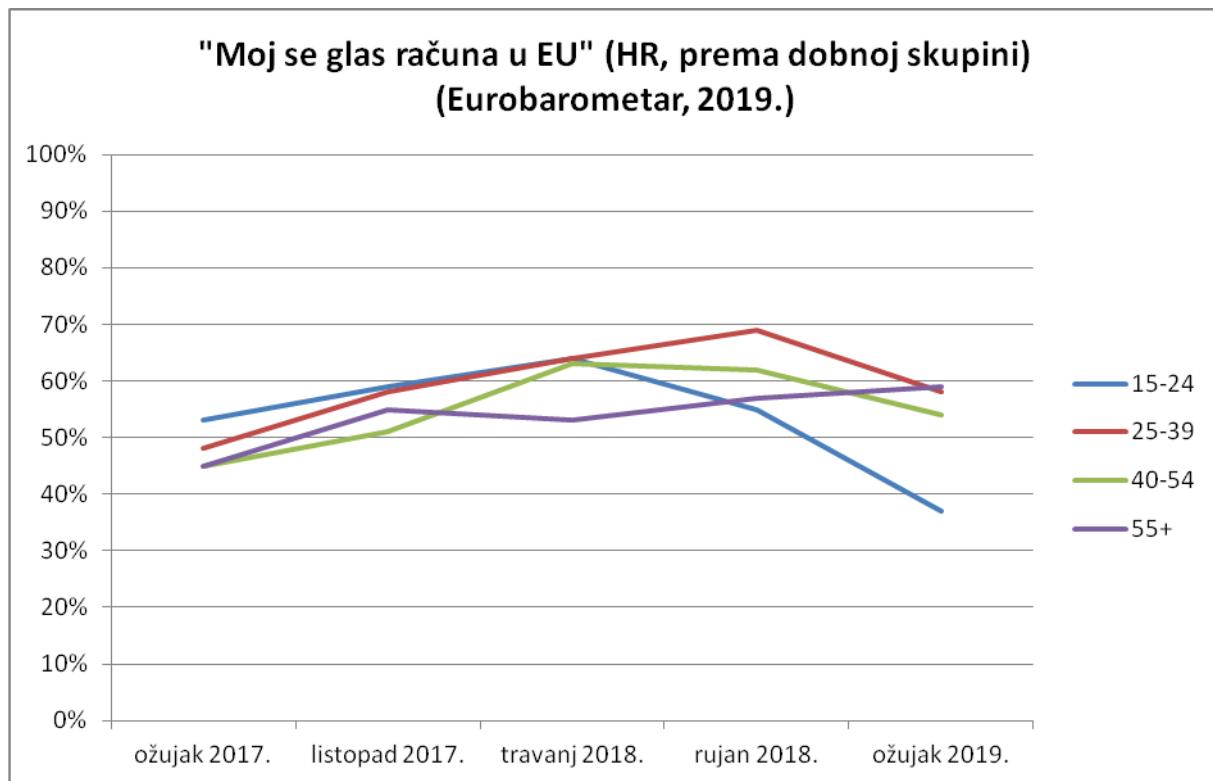
HRVATSKI OSJEĆAJI VEZANI ZA EU

Hrvatsku je, kao najnoviju članicu EU interesantno promotriti iz perspektive zastupljenosti europskog u odnosu na nacionalni identitet. Osjećaju li se hrvatski građani najprije kao Hrvati ili kao Europljani u usporedbi s prosjekom EU, najbolje pokazuje slijedeći grafikon, obrađen na temelju podataka s Eurobarometra.

Grafikon 1: Osjećaj identiteta i pripadnosti (Eurobarometar 11/2018; obrada autora)

Dakle, gotovo se 60% hrvatskih građana najprije identificiraju kao Hrvati, a sekundarno kao Europljani. Prema istraživanju Eurobarometra iz travnja 2019., hrvatske građane, kad pomisle na EU, najprije obuzme osjećaj nadanja (36%), a odmah zatim osjećaj sumnje (32%). Iako se 55% hrvatskih građana u istraživanju iz ožujka 2019. izjasnilo da vjeruje kako se njihov glas računa u EU, potrebno je usmjeriti pažnju na taj odgovor iz perspektive dobne strukture. Naime, posebno je zabrinjavajuće kako mladi (15-24 godine života) najmanje vjeruju da se njihov glas računa (samo 37%), dok se ostale dobne skupine po tom pitanju izjašnjavaju optimističnije (54-59%).

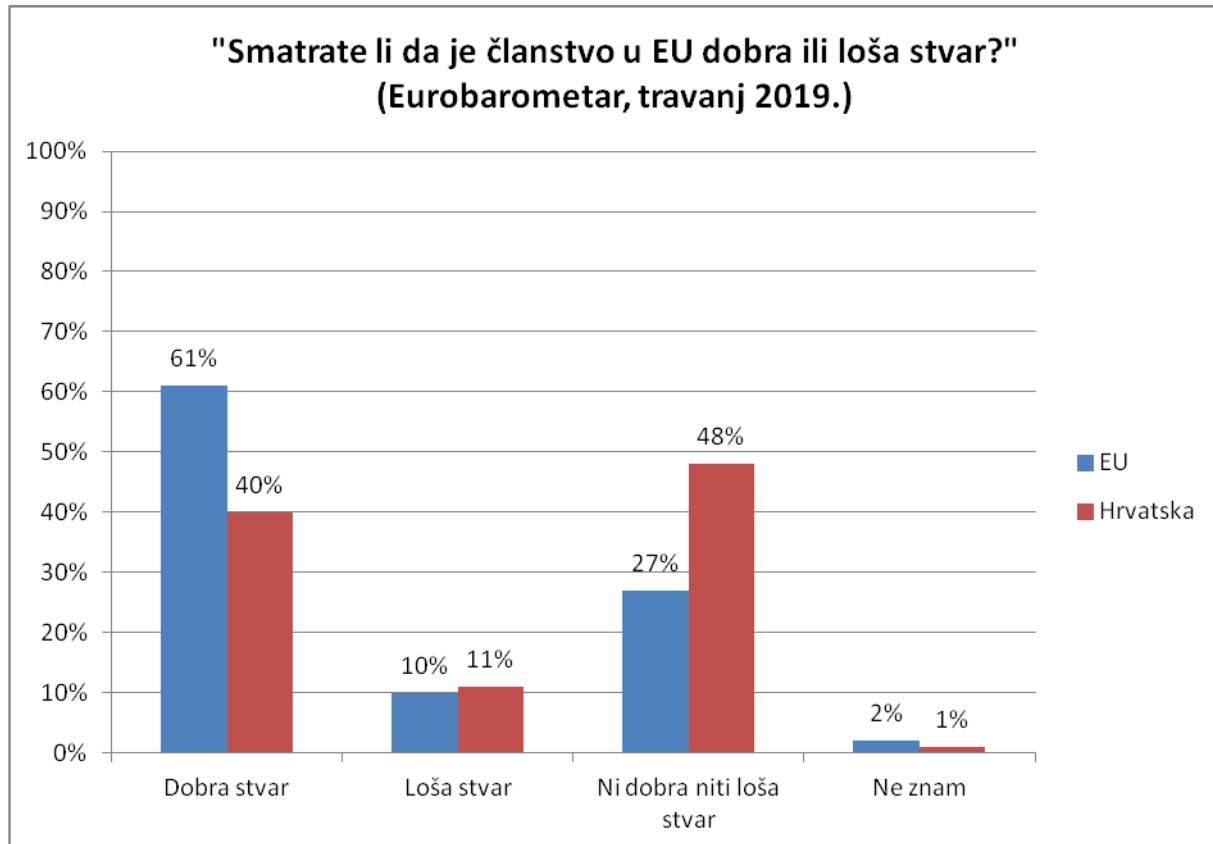

Grafikon 2: „Moj se glas računa u EU“ iz perspektive Hrvatske prema dobnim skupinama (Eurobarometar, 2019; obrada autora)

ČLANSTVO HRVATSKE U EU

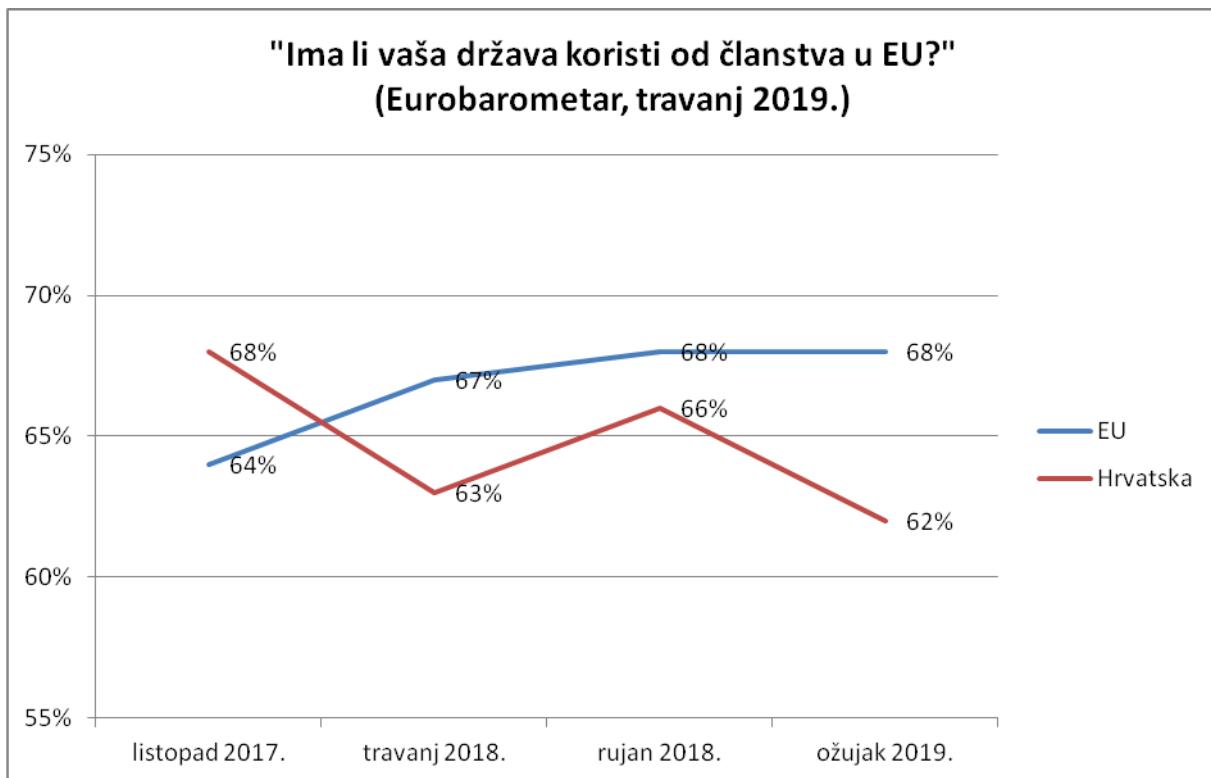
Obzirom na burna događanja vezana uz izlazak Velike Britanije iz EU, Eurobarometar je proveo istraživanje o fiktivnom referendumu za izlazak svake države članice iz ove grupacije. Da se sutra održi referendum o izlasku Hrvatske iz EU, 52% građana glasovalo bi za ostanak, dok bi njih 17% bilo za izlazak, a 31% neodlučnih. U usporedbi s time, 68% EU prosjeka

glasovalo bi za ostanak u Uniji, a samo 14% ispitanika za izlazak. Smatraju li da je članstvo u Uniji dobra ili loša stvar, pokazuju slijedeći podaci:

Grafikon 3: „Je li članstvo u EU dobra ili loša stvar?“ (Eurobarometar, 2019; obrada autora)

Gotovo trećina manje ispitanih hrvatskih građana smatra kako je članstvo u EU dobra stvar u usporedbi s prosjekom EU, a polovina ih je neutralna u vezi prednosti članstva. Ukoliko ove podatke uparimo s pitanjem o koristi od članstva u EU, u većoj mjeri počinje prevladavati pozitivna perspektiva hrvatskog članstva. Naime, 62% Hrvata smatra kako Hrvatska ima koristi od članstva u EU, dok je prosjek EU na razini od 68%.

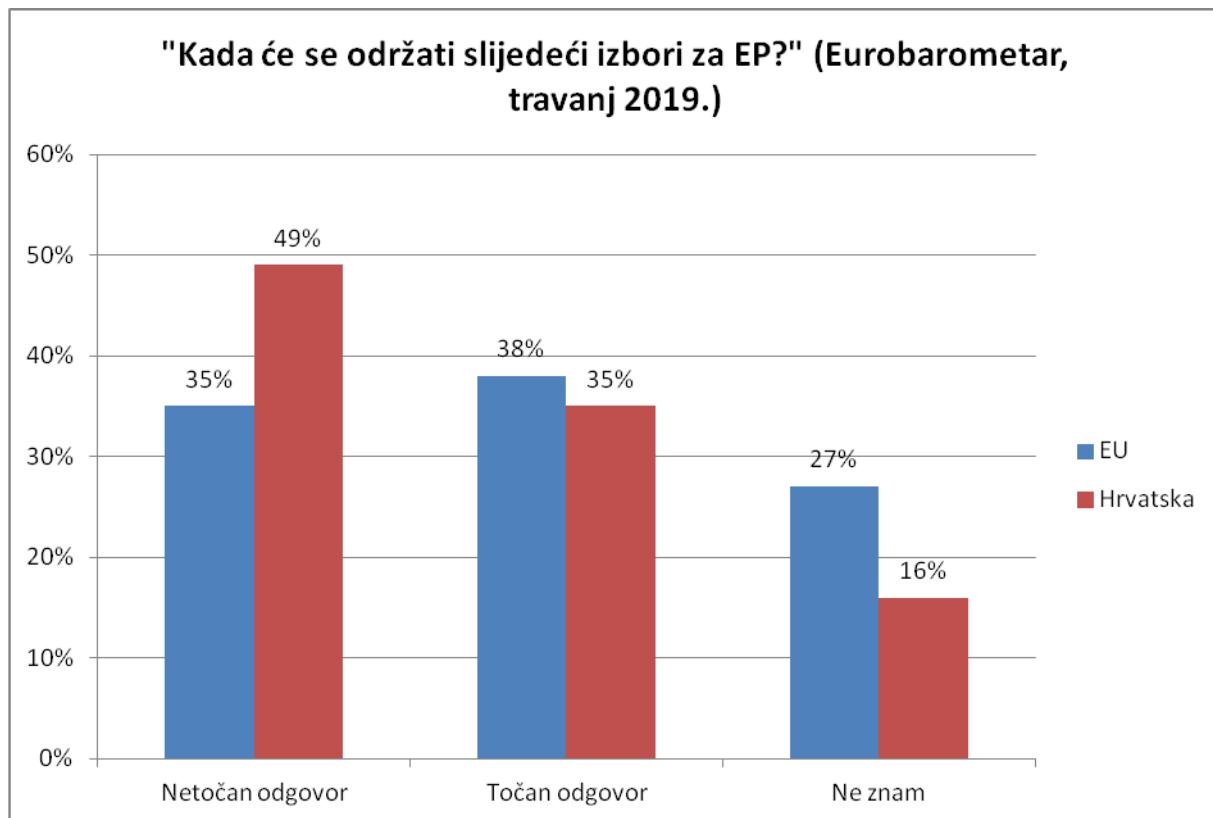
Grafikon 4: „Ima li vaša država koristi od članstva u EU?“ (Eurobarometar, 2019; obrada autora)

Zanimljivo je primijetiti da bi više od polovine građana željelo ostati u EU. Pritom pokazuju manje entuzijazma o pozitivnoj perspektivi članstva i koristima od istog u usporedbi s prosjekom EU. Iako imaju uporište u relativno stabilnom osjećaju europskog identiteta kao sekundarnog, evidentan je problem slabe artikulacije prednosti članstva od strane političkih elita. O tome koliko su hrvatski građani uopće zainteresirani za politiku te o kojim bi temama najviše željeli slušati u predizbornoj kampanji za EP i hoće li izaći na izbore, bit će govora u idućem dijelu analize. Također, usporedit će se teme koje interesiraju građane s onima koje obrađuju političke stranke.

EU IZBORI 2019.

Opće je poznat diskurs u Hrvatskoj da su građani razočarani politikom i političarima, pokazuju nezainteresiranost i apatiju, te se sve teže motiviraju na participaciju na izborima. Pogotovo se to može primijetiti u mlađoj populaciji. Na posljednjem proljetnom istraživanju Eurobarometra, čak se četvrtina hrvatskih građana izjasnila da u posljednjih mjesec dana nisu niti jednom diskutirali o nekoj političkoj temi s članovima obitelji, prijateljima ili

poznanicima. 43% hrvatskih ispitanika u posljednjih mjesec dana nije pročitalo niti jedan politički članak u novinama ili nekom drugom magazinu, a gotovo nitko nije sudjelovao na javnom skupu ili političkoj demonstraciji. Na pitanje znaju li kad se održavaju EU izbori, polovica je odgovorila netočno, 35% točno, a 16% ih je priznalo da ne zna.

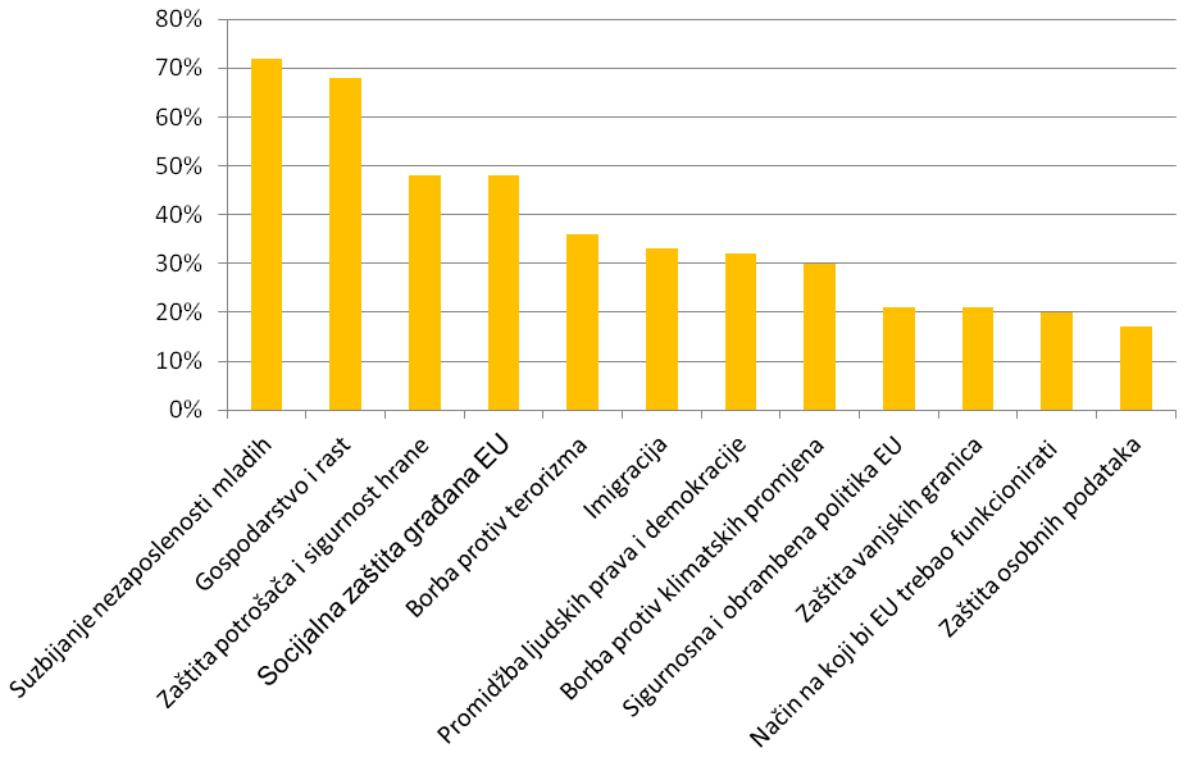

Grafikon 5: „Kada će se održati slijedeći izbori za EP?“ (Eurobarometar, 2019; obrada autora)

Dokaz o apatiji hrvatskih birača pokazuje i odgovor polovice ispitanika koji tvrde da nije vjerojatno da će sudjelovati na izborima za EP 2019. 33% ispitanika izjašnjavalo se da će vrlo vjerojatno ili vjerojatno izaći na spomenute izbore. Stvarna izlaznost nije bitno odstupila od samog predviđanja.

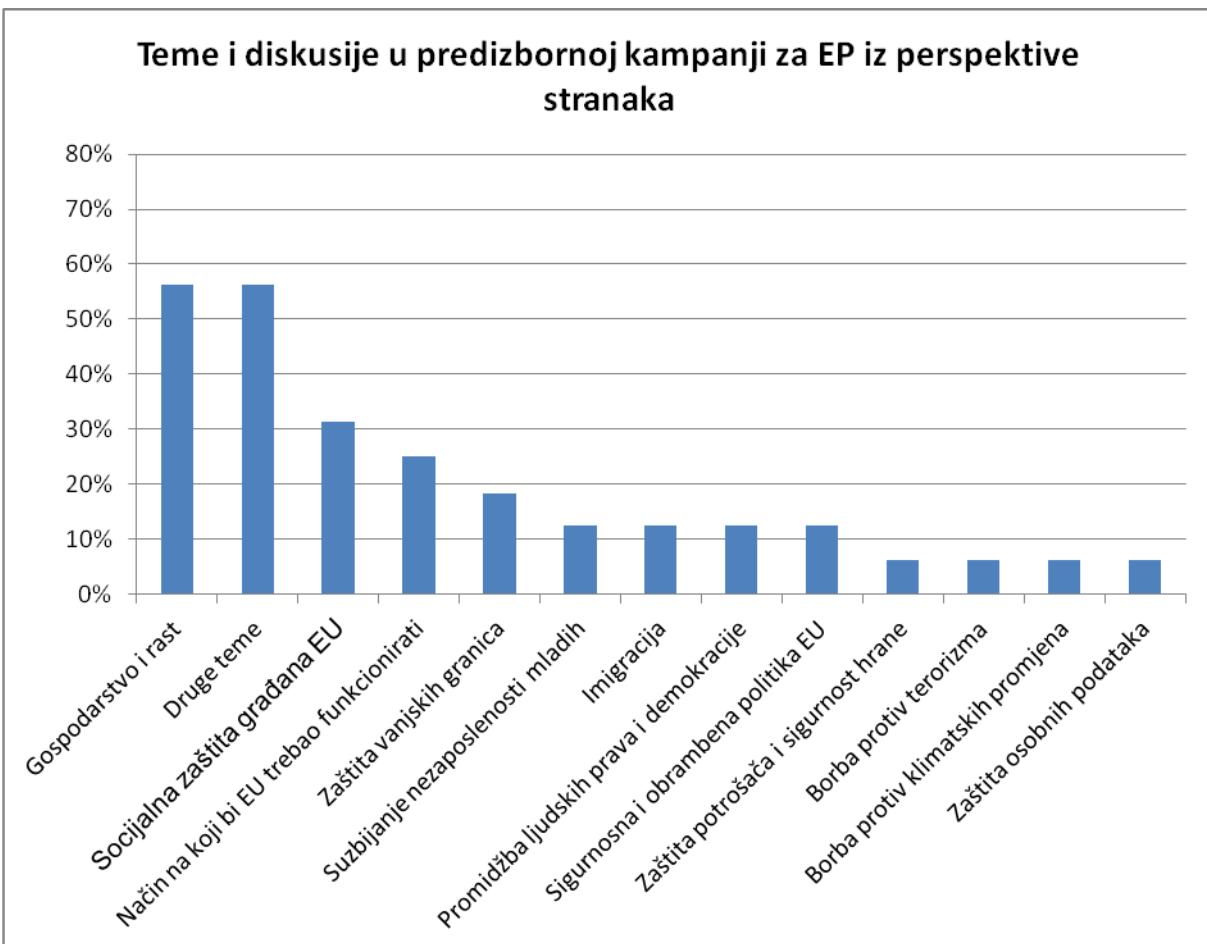
Fokusiramo li se na teme i diskusije za koje su birači bili zainteresirani u predizbornoj kampanji za EP, najčešće se spominjalo suzbijanje nezaposlenosti mladih, gospodarstvo i rast te zaštita potrošača i sigurnost hrane.

Teme i diskusije za koje su zainteresirani građani u predizbornoj kampanji za EP (Eurobarometar, travanj 2019.)

Grafikon 6: Teme i diskusije za koje su zainteresirani građani u predizbornoj kampanji za EP (Eurobarometar 2019; obrada autora); ispitanici su izabrali šest prioritetnih tema na ordinalnoj skali

S druge je strane, iz perspektive stranačkih programa, bilo moguće uvidjeti da političari najviše pažnje daju rastu gospodarstva, socijalnoj zaštiti građana i spominjanju drugih tema koje među građanima ne dolaze do izražaja. Dominirale su teme „povlačenja“ sredstava iz fondova EU (MOST i HDZ), uvođenja eura i Schengena (HDZ), demografija i emigracija (MOST i HDZ), jednakost socijalnih i potrošačkih standarda (SDP), protivljenje GMO-u i zaštita sela (Živi zid), borbe protiv korupcije (NL Mislav Kolakušić), zaštita tradicionalnih vrijednosti i kontrola migracija (Hrvatski suverenisti).

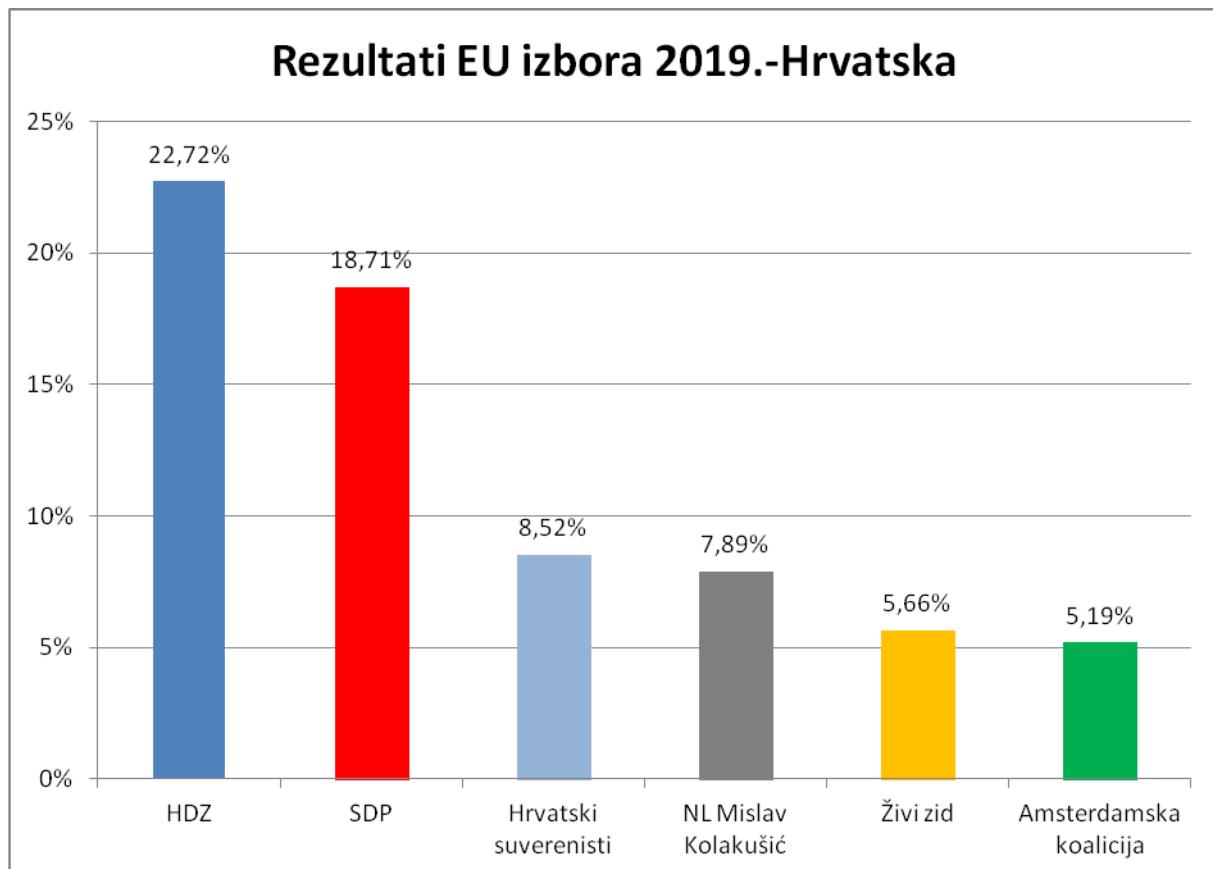

Grafikon 7: Teme i diskusije u predizbornoj kampanji za EP (Večernji list; izračun i obrada autora)

NOVI EP 2019. IZ HRVATSKE PERSPEKTIVE

Dosadašnja analiza osjećaja prema EU i percepcije koristi samog članstva pokazuje kako građani Hrvatske još uvijek nisu prepoznali važnost i potencijal EU. U tom pogledu najveću odgovornost snose postojeće političke opcije koje nisu dovoljno artikulirale teme koje brinu građane i povezale ih s europskim rješenjima. Očita je divergencija između potražnje za rješenjima i same ponude. Izborni rezultati pokazuju značajno opadanje podrške srednjestrujaškim strankama HDZ-u i SDP-u koje su izgubile preko 210.000 u odnosu na izbore 2014. Ipak, HDZ i SDP zajedno su osvojili čak osam mandata, jedan više nego 2014. Razlog za takav kontraintuitivan razvoj događaja jest ogromna fragmentacija političke scene. Na ovim izborima čak 34% glasova otišlo je na račun stranaka koje nisu prošle izborni prag od 5%, u usporedbi sa samo 17% takvih glasova na prošlim izborima. HDZ i SDP pripadaju proeuropskim stranačkim obiteljima EPP i S&D, te će one zajedno imati daleko bolje

rezultate u Hrvatskoj u usporedi sa sličnim rezultatima u drugim članicama poput Njemačke. Hrvatski suverenisti potvrdili su jedan mandat za obitelj Europskih reformista i konzervativaca. Novost predstavlja jedina otvorena euroskeptična stranka Živi zid koja će vrlo vjerojatno biti dio buduće varijante EFDD-a i NL Mislava Kolakušića. Amsterdamska koalicija trebala bi biti dio ALDE-a te čeka na rezervnoj klupi ev. izlazak Velike Britanije iz EU kako bi dobila mandat u budućoj preraspodjeli britanskih mandata.

Grafikon 8: Izbori za EP 2019 – rezultati, HR; obrada autora)

Hrvatska	EPP	S&D	ALDE	ENF	GUE/NGL	ECR	EFDD	Greens/EFA	Novi	Nezavisni
2014.	5	2	2	-	-	1	-	1	-	-
2019.	4	4	1	-	-	1	1	-	-	1

Tablica 1: Usporedba hrvatskih mesta u EP 2014. i 2019.

ZAKLJUČAK

Prema svemu sudeći, izbori za EP 2019. važni su u određivanju smjera kojim će ići EU. Čini se da je europska politika spremna za temeljito restrukturiranje. Izborni rezultati nisu

reflektirali podjelu na „otvorenu“ i „zatvorenu“ Europu. Stanje je ipak kompleksnije i sastav EP-a možemo podijeliti na izrazito pro-EU snage (Zeleni i ALDE), snage statusa quo (EPP i dijelom S&D) te euroskeptika (Salvinijeva alijansa itd.) Za donošenje odluka trebat će mnogo kompromisa jer EPP i S&D po prvi puta nemaju jasnu većinu.

Iako građani to ne doživljavaju, izbori na europskoj razini izrazito su važni za hrvatsku budućnost i smjer kojim će EU „kormilariti“ u nadolazećem periodu. U usporedbi s projektom EU, hrvatski birači osjećaju slabiju lojalnost projektu EU i integraciji, manje su motivirani na participaciju te pokazuju općenitu nezainteresiranost za politička zbivanja. Te osjećaje pojačava i činjenica da političke stranke evidentno ne osluškuju „bilo“ većine birača i usredotočuju se na teme koje su hrvatskim biračima manje interesantne.

Ovi europski izbori u Hrvatskoj bili su test za odmjeravanje snaga za buduće predsjedničke i parlamentarne izbore 2020. godine. Unatoč dobrom rezultatu za HDZ i SDP sudeći prema broju osvojenih mandata, vodeće stranke nemaju razloga za veliko zadovoljstvo. Naime, u odnosu na izbore 2014. kada su osvojile više od 70% glasova, ovaj puta njihov udio pao je tek na nešto više od 40%. Osim toga, manje liste i stranke doživjele su veliko osipavanje glasova što ih upućuje na potrebu koaliranja i političkog *rebrandinga* ukoliko žele biti politički relevantni.

Imajući u vidu poziciju HDZ-a kao članice EPP-a razvidno je da broj osvojenih mandata krije intenzitet pada biračke podrške. U državama u kojima su članice EPP-a osvojile relativnu većinu (Njemačka, Irska, Austrija, Slovačka, Mađarska, Bugarska, Rumunjska, Grčka, Litva i Latvija, Hrvatska i Finska), postotak HDZ-ovih mandata u odnosu na ukupan broj hrvatskih zastupničkih mesta u EP veći je od postotaka većine sestrinskih stranaka. No, kada se uzme u obzir postotak osvojenih glasova onda su od HDZ-a jedino lošije prošle sestrinske stranke u Litvi, Finskoj i Slovačkoj. Ovakav trend svakako treba zabrinuti premijera Plenkovića kada su u pitanju nadolazeći izbori. HDZ nije osvojio većinu niti u jednom od četiri najveća grada u Hrvatskoj. Istraživanja ukazuju na vrlo negativan imidž HDZ-a u većem dijelu javnosti. Očito je da jedino istinski naglasak na borbi protiv korupcije, predanost provođenju strukturnih reformi u kontekstu Europskog semestra i jasno ideološko profiliranje na desnom centru može vratiti razočarane birače koji su ovaj puta ostali kod kuće ili glasali za stranke desnije od HDZ-a.

